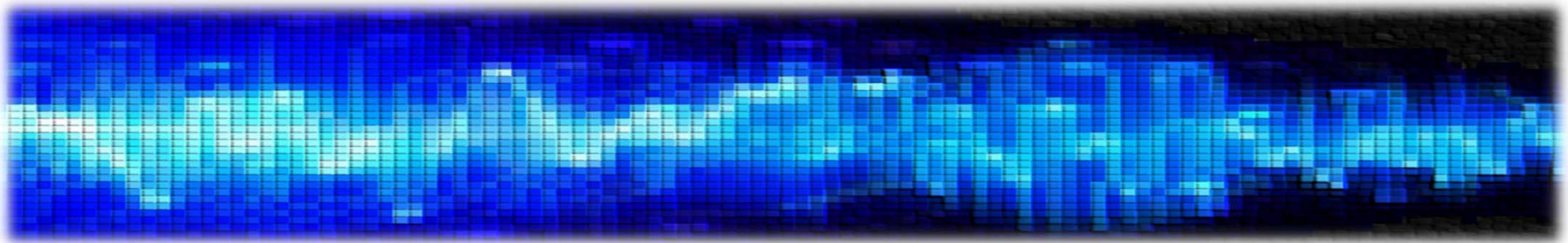
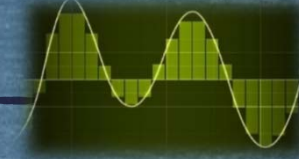

Ψηφιακή Επεξεργασία Σήματος

ΔΙΑΛΕΞΗ 4^Η

- Συστήματα διακριτού χρόνου
- Εξισώσεις διαφορών

Τι περιέχει το ΗΥ370?

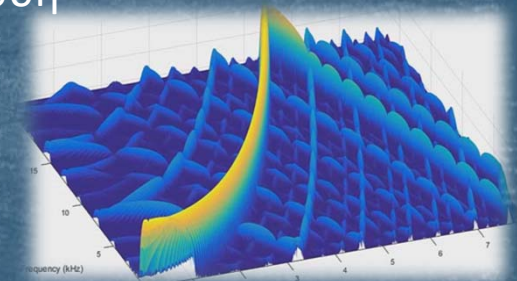
1^ο Κομμάτι

- ▶ Βασικά Σήματα
- ▶ Συστήματα και Ιδιότητες
- ▶ Εξισώσεις Διαφορών ως συστήματα
- ▶ Μετασχηματισμός Fourier
- ▶ Συστήματα στο χώρο του Fourier

2^ο Κομμάτι

- ▶ Μετασχηματισμός Z
- ▶ Συστήματα στο χώρο του Z
- ▶ Δομές Συστημάτων
- ▶ Σχεδίαση Ψηφιακών Φίλτρων
- ▶ Φασματική Ανάλυση

- Συστήματα Διακριτού Χρόνου – Επανάληψη...

- Εξισώσεις διαφορών

$$\sum_{k=0}^N a_k y[n-k] = \sum_{l=0}^M b_l x[n-l]$$

- Αρχικές συνθήκες $y[-1], y[-2], \dots, y[-N]$

- Έξοδος

$$y[n] = y_{zi}[n] + y_{zs}[n]$$

- **Zero-input response**: η έξοδος του συστήματος λόγω αρχικών συνθηκών ($x[n] = 0$)

- **Zero-state response**: η έξοδος του συστήματος παρουσία εισόδου (αρχική ηρεμία)

- Συστήματα Διακριτού Χρόνου – Επανάληψη...

- **Zero-input response**: η έξοδος του συστήματος λόγω αρχικών συνθηκών ($x[n] = 0$)

- Ομογενής εξίσωση

$$\sum_{k=0}^N a_k y[n-k] = 0$$

- Χαρακτηριστικό πολυώνυμο ($a_N + a_{N-1}\gamma + \dots + a_1\gamma^{N-1} + a_0\gamma^N$)

- Χαρακτηριστικές ρίζες γ_k

- Γενική μορφή

$$y_{zi}[n] = \sum_{k=1}^N c_k \gamma_k^n u[n]$$

- Εύρεση των σταθερών c_k από τις αρχικές συνθήκες

- **Συστήματα Διακριτού Χρόνου – Επανάληψη...**
- **Zero-state response:** η έξοδος του συστήματος παρουσία εισόδου ($x[n] \neq 0$)
- Μεγάλο πλήθος πιθανών εισόδων
 - Εύρεση $y_{zs}[n]$ μέσω **κρουστικής απόκρισης** $h[n]$
 - $h[n]$: έξοδος για είσοδο $x[n] = \delta[n]$
 - Η συνάρτηση Δέλτα εισάγει (ψευδο-)αρχικές συνθήκες στο σύστημα

- Απλό σύστημα

$$\sum_{k=0}^N a_k y[n-k] = x[n] \Rightarrow \sum_{k=0}^N a_k h[n-k] = \delta[n]$$

- Χαρακτηριστικό πολυώνυμο ($a_N + a_{N-1}\gamma + \dots + a_1\gamma^{N-1} + a_0\gamma^N$)
- Χαρακτηριστικές ρίζες γ_k
- Γενική μορφή

$$h_o[n] = \sum_{k=1}^N c_k \gamma_k^n u[n]$$

- Εύρεση των σταθερών c_k από τις (ψευδο-)αρχικές συνθήκες

- **Συστήματα Διακριτού Χρόνου – Επανάληψη...**

- **Κρουστική Απόκριση**: η έξοδος του συστήματος για είσοδο $x[n] = \delta[n]$

- Γενικό σύστημα

$$\sum_{k=0}^N a_k y[n-k] = \sum_{l=0}^M b_l x[n-l]$$

- Κρουστική απόκριση

$$h[n] = \sum_{l=0}^M b_l h_o[n-l]$$

- Η κρουστική απόκριση περιγράφει πλήρως ένα ΓΧΑ σύστημα

- Ας δούμε γιατί...

- **Απόκριση μηδενικής κατάστασης $y_{zs}[n]$**

- Παρ' όλο που βρήκαμε την κρουστική απόκριση οποιουδήποτε ΓΧΑ συστήματος, πως αυτή βοηθά στην εύρεση της απόκρισης μηδενικής κατάστασης?
- Θυμηθείτε ότι κάθε σήμα μπορεί να γραφεί ως

$$x[n] = \sum_{k=-\infty}^{+\infty} x[k]\delta[n-k]$$

- Άρα

$$y_{zs}[n] = T\{x[n]\}$$

$$= T\left\{\sum_{k=-\infty}^{+\infty} x[k]\delta[n-k]\right\}$$

$$= \sum_{k=-\infty}^{+\infty} T\{x[k]\delta[n-k]\}$$

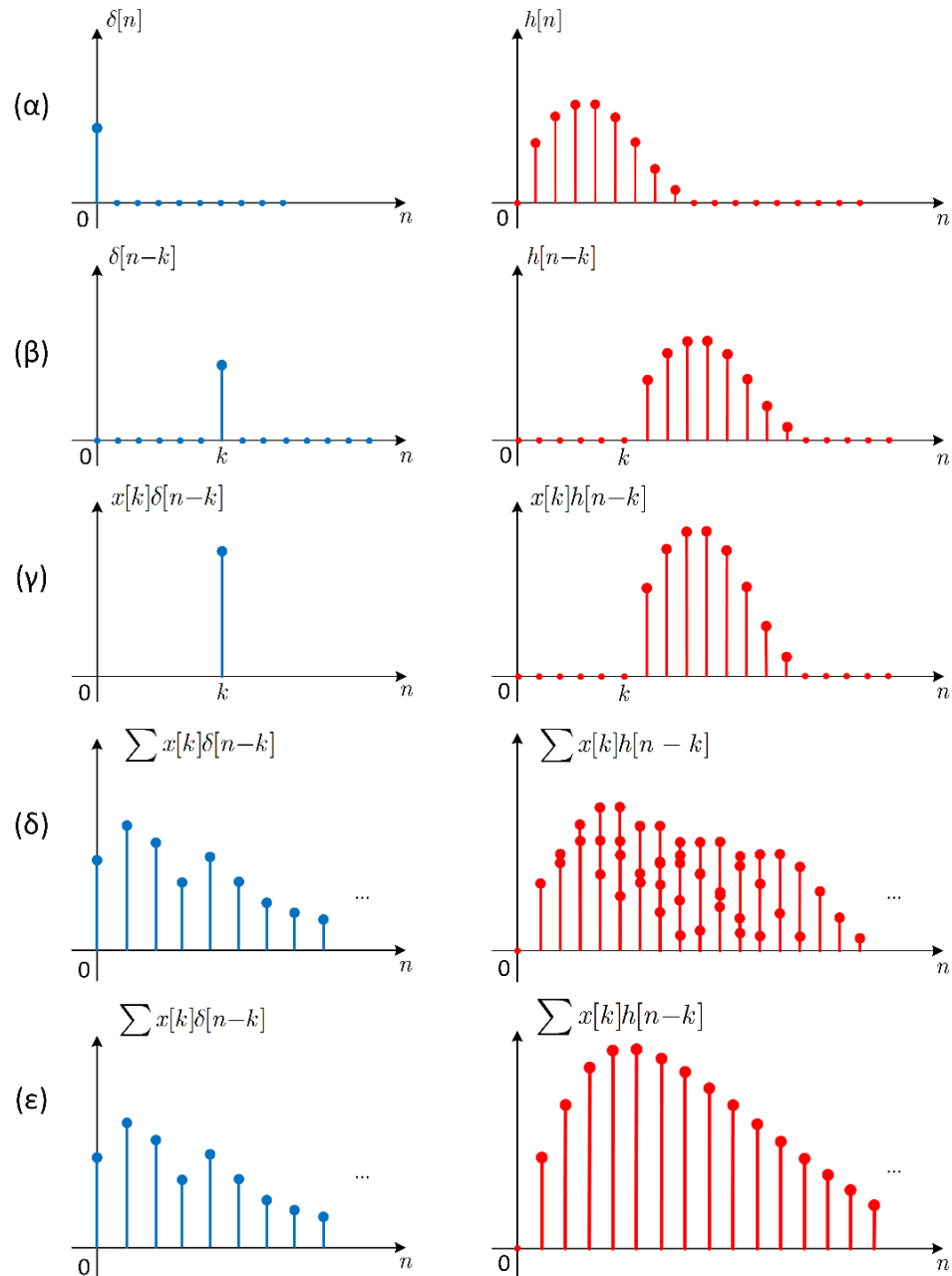
Γραμμικότητα
(αθροιστικότητα)

$$= \sum_{k=-\infty}^{+\infty} x[k]T\{\delta[n-k]\}$$

Γραμμικότητα
(ομογένεια)

$$= \sum_{k=-\infty}^{+\infty} x[k]h[n-k]$$

Χρον. Αμεταβλητότητα

Χρον. Αμεταβλητότητα

Γραμμικότητα (ομογένεια)

Γραμμικότητα

Γραμμικότητα

- **Συνέλιξη**

- Το προηγούμενο αποτέλεσμα είναι εξαιρετικά σημαντικό

- Η πράξη

$$\sum_{k=-\infty}^{+\infty} x[k]h[n-k] = x[n] * h[n]$$

είναι κεφαλαιώδους σημασίας στην ανάλυση συστημάτων και δε θα μπορούσε να μην έχει το δικό της όνομα: **συνέλιξη (convolution)**

- Η συνέλιξη μπορεί να ιδωθεί και ως ξεχωριστή πράξη, έξω από το πλαίσιο της ανάλυσης συστημάτων
- Για παράδειγμα μπορούμε να υπολογίσουμε τη συνέλιξη δυο σημάτων $x[n]$, $y[n]$ που δε σχετίζονται απαραίτητα με ένα σύστημα

- Συνέλιξη

$$\sum_{k=-\infty}^{+\infty} x[k]y[n-k]$$

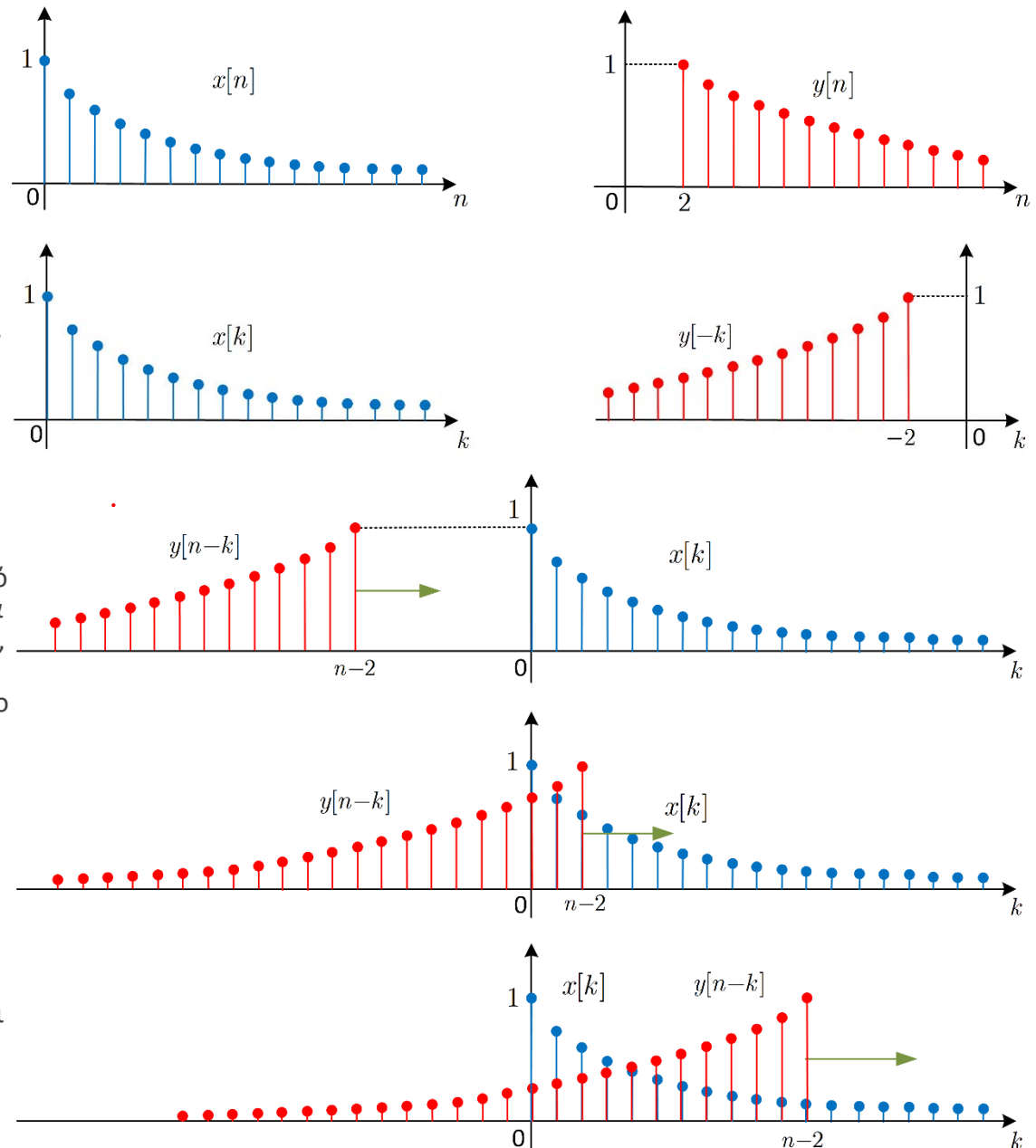
Ιδιότητες Συνέλιξης	
Ομογένεια	$ax[n] * y[n] = x[n] * ay[n] = a(x[n] * y[n]), \quad a \in \mathbb{R}$
Αντιμεταθετικότητα	$x[n] * y[n] = y[n] * x[n]$
Προσεταιριστικότητα	$(x[n] * y[n]) * z[n] = x[n] * (y[n] * z[n])$
Επιμεριστικότητα	$x[n] * (y[n] + z[n]) = x[n] * y[n] + x[n] * z[n]$
Γραμμικότητα	$\begin{cases} z_1[n] = x_1[n] * y[n] \\ z_2[n] = x_2[n] * y[n] \\ \text{αν } x[n] = ax_1[n] + bx_2[n] \\ \text{τότε } z[n] = x[n] * y[n] = az_1[n] + bz_2[n] \end{cases}$
Εύρος	$\begin{cases} x[n] : [n_1, n_2] \rightarrow \mathbb{R} \\ y[n] : [n_3, n_4] \rightarrow \mathbb{R} \\ x[n] * y[n] : [n_1 + n_3, n_2 + n_4] \rightarrow \mathbb{R} \end{cases}$
Ουδέτερο στοιχείο	$x[n] * \delta[n] = \delta[n] * x[n] = x[n]$

$$x[n] * \delta[n - n_0] = x[n - n_0]$$

- Πως υπολογίζουμε αυτό το φαινομενικά περίεργο άθροισμα?

• Συνέλιξη

- Τα βήματα υπολογισμού είναι τα εξής:
- Παρατηρήστε ότι έχουμε δυο σήματα, το $x[n]$ και το $y[n]$ στην πρώτη γραμμή του σχήματος. Επιλέγουμε (αφού η πράξη της συνέλιξης είναι αντιμεταθετική) να μεταβάλλουμε το $y[n]$, δηλ. αυτό θα μετατοπίσουμε και θα ανακλάσουμε σύμφωνα με τον ορισμό.
- Στη δεύτερη γραμμή, έχουμε ξανά τα δυο σήματα, μόνο που τώρα είναι συναρτήσεις του k και όχι του n , όπως ακριβώς επιτάσσει το άθροισμα της συνέλιξης. Επιπλέον, το $y[k]$ έχει υποστεί ανάκλαση και έχουμε πλέον το $y[-k]$.
- Στην τρίτη γραμμή, παίρνουμε το $y[n - k]$ από το $y[-k]$ μετατοπίζοντάς το κατά n . Θυμίζουμε ότι αυτό το n το χειριζόμαστε ως σταθερά μέσα στο άθροισμα της συνέλιξης. Δείτε την αλλαγή στα άκρα του $y[-k]$, και πώς αυτά προσαρμόστηκαν μετά τη μετατόπιση. Μετά, ξεκινάμε να το “ολισθαίνουμε” πάνω στον ίδιο άξονα με το $x[k]$, από το $-\infty$ και προς το $+\infty$.
- Στην πορεία (τέταρτη γραμμή), βλέπετε ότι το $y[n - k]$ συναντάει κάποια στιγμή το $x[k]$. Όταν το συναντήσει, έχουμε γινόμενο μεταξύ των δυο σημάτων και άρα αρχίζουμε να υπολογίζουμε το άθροισμα της συνέλιξης, το οποίο θα είναι μη μηδενικό για $0 \leq k \leq n - 2$ (στην προκειμένη περίπτωση).
- Στην πέμπτη γραμμή, το $y[n - k]$ έχει προχωρήσει κι άλλο «μέσα» στο $x[k]$, αλλά δεν αλλάζει κάτι σε σχέση με την παραπάνω περίπτωση, καθώς πάλι τα δυο σήματα «αλληλεπιδρούν» από 0 ως $n - 2$. Οπότε άλλες περιπτώσεις δεν υπάρχουν.

- Συνέλιξη

Γραφική Λύση Συνέλιξης Σημάτων

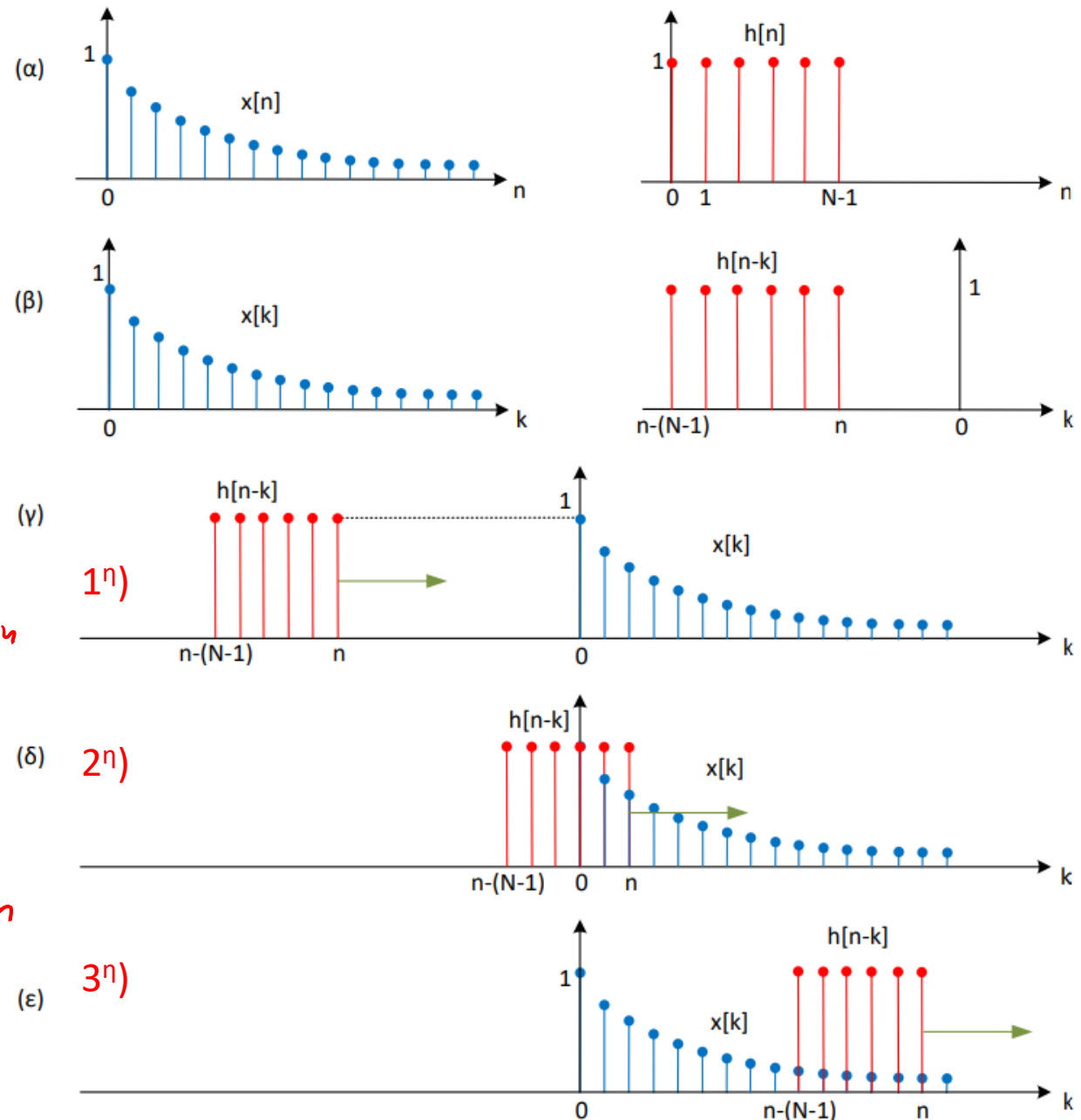
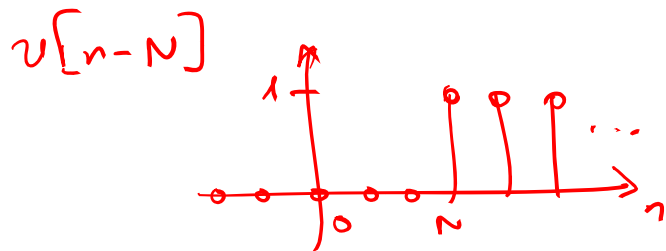
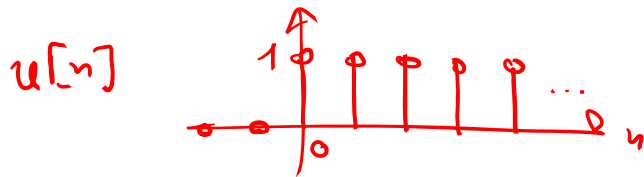
1. Επιλέγουμε ένα εκ των δυο σημάτων, έστω το $x[n]$, και το μετατρέπουμε σε $x[k]$.
2. Εφαρμόζουμε επάνω του την πράξη της χρονικής αντιστροφής και της χρονικής μετατόπισης, λαμβάνοντας έτσι το σήμα $x[n - k]$.
3. Φέρουμε τα δυο σήματα σε κοινό άξονα ως προς k , και “σύρουμε” το $x[n - k]$ από το $-\infty$ προς το $+\infty$.
4. Καθορίζουμε προσεκτικά τις περιοχές του χρόνου όπου τα δυο σήματα “συνυπάρχουν”, δηλ. όπου το γινόμενο $x[n - k]y[k]$ είναι μη μηδενικό.
5. Στις παραπάνω περιοχές, υπολογίζουμε το άθροισμα της συνέλιξης.

• Συνέλιξη

- Παράδειγμα:

Ο Έστω το ΓΧΑ σύστημα που περιγράφεται από την κρουστική απόκριση $h[n] = u[n] - u[n - N]$. Βρείτε την έξοδο του συστήματος για

$$x[n] = a^n u[n], \quad |a| < 1.$$

• Συνέλιξη

- Παράδειγμα:

$$1^{\text{η}}) y[n] = x[n] * h[n] = 0, \quad n < 0$$

$$2^{\text{η}}) y[n] = \sum_{k=-\infty}^{\infty} x[k] h[n-k] =$$

$$= \sum_{k=0}^n a^k \cdot 1 = \sum_{k=0}^n a^k = \frac{1-a^{n+1}}{1-a}, \quad n \geq 0 \quad \text{και} \quad n-(N-1) < 0$$

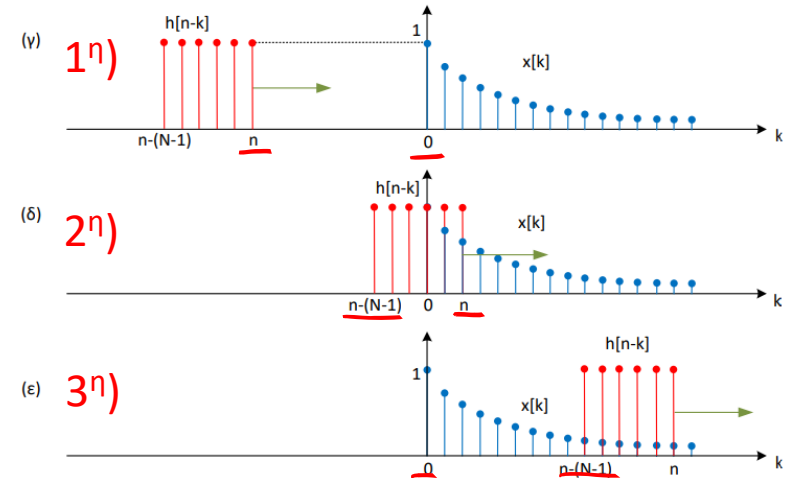
$$3^{\text{η}}) y[n] = \sum_{k=n-(N-1)}^n a^k \cdot 1 = \sum_{k=n-(N-1)}^n a^k = \frac{a^{n-(N-1)} - a^{n+1}}{1-a}, \quad n-(N-1) \geq 0$$

$0 \leq n < N-1$
 $n \geq N-1$

$$\sum_{k=N_1}^{N_2} a^k = \frac{a^{N_1} - a^{N_2+1}}{1-a}$$

Άρα συνολικά

$$y[n] = \begin{cases} 0, & n < 0 \\ \frac{1-a^{n+1}}{1-a}, & 0 \leq n < N-1 \\ \frac{a^{n-(N-1)} - a^{n+1}}{1-a}, & n \geq N-1 \end{cases}$$

• Συνέλιξη

• Παράδειγμα:

Ο Έστω το ΓΧΑ σύστημα που περιγράφεται από την κρουστική απόκριση $h[n] = a^n u[n]$, $|a| < 1$. Βρείτε την έξοδο του συστήματος για $x[n] = h[n]$.

Είναι
$$y[n] = \sum_{k=-\infty}^{+\infty} h[k] x[n-k] = \sum_{k=-\infty}^{+\infty} x[k] h[n-k]$$

$$= \sum_{k=-\infty}^{+\infty} a^k u[k] \cdot \underbrace{a^{(n-k)}}_{a^n a^{-k}} u[n-k] = a^n \sum_{k=-\infty}^{+\infty} \underbrace{a^k a^{-k}}_{a^0=1} u[k] u[n-k]$$

$$= a^n \sum_{k=-\infty}^{+\infty} u[k] u[n-k] \quad \textcircled{A}$$

$$u[k] = \begin{cases} 1, & k \geq 0 \\ 0, & k < 0 \end{cases} \quad \textcircled{1}$$

$$u[n-k] = \begin{cases} 1, & n-k \geq 0 \\ 0, & n-k < 0 \end{cases} = \begin{cases} 1, & k \leq n \\ 0, & k > n \end{cases} \quad \textcircled{2}$$

$$\left. \begin{array}{l} \textcircled{1} \\ \textcircled{2} \end{array} \right\} \Rightarrow u[k] u[n-k] = 1, \quad \text{όταν } 0 \leq k \leq n. \quad \textcircled{3}$$

- **Συνέλιξη**

- Παράδειγμα:

Η (A) λόγω (3) δίνει:

$$y[n] = a^n \sum_{k=0}^n 1 \stackrel{*}{=} a^n (n+1), \quad n \geq 0 \quad \text{λόγω (3)}$$

$$\sum_{n=N_1}^{N_2} C = C(N_2 - N_1 + 1)$$

*

Άρα

$$y[n] = a^n (n+1) u[n]$$

Homework: Λύστε την με τη γραφική μέθοδο.

- Συνέλιξη

- Παράδειγμα:

```
import numpy as np
import matplotlib.pyplot as plt

# Σήματα
alpha = 0.8
Nh = 100;
n = np.arange(0, Nh, 1)
h = alpha ** n
x = h

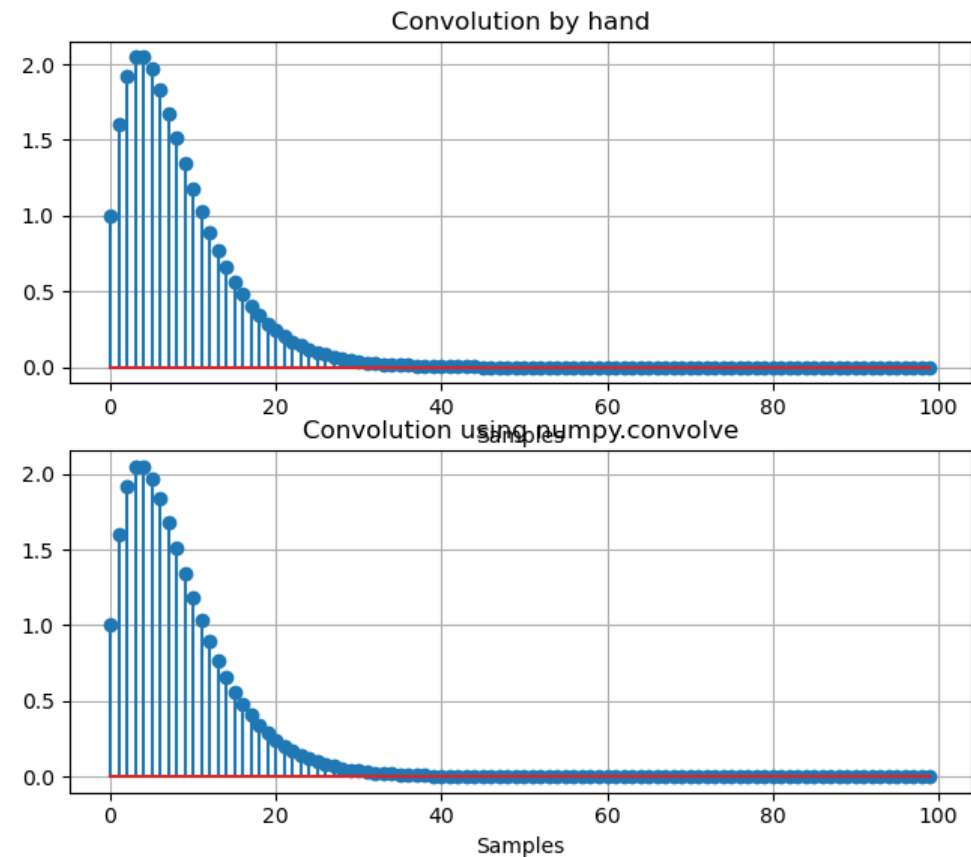
# Συνέλιξη στο χέρι
chx = (n+1)*(alpha ** n)

# Συνέλιξη με χρήση της numpy.convolve
c = np.convolve(x, h)

# Σχήματα
fig, axs = plt.subplots(2, 1, figsize=(10,8))

axs[0].stem(n, chx)
axs[0].set_title('Convolution by hand')
axs[0].grid()
axs[0].set_xlabel('Samples')

axs[1].stem(n, c[0:Nh])
axs[1].set_title('Convolution using numpy.convolve')
axs[1].grid()
axs[1].set_xlabel('Samples')
```


• Συνέλιξη

- Η γραφική ή η αλγεβρική μέθοδος είναι πολύ χρήσιμη όταν ένα τουλάχιστον εκ των δυο σημάτων που εμπλέκονται στη συνέλιξη είναι άπειρης διάρκειας
- Τι συμβαίνει όμως αν και τα δυο σήματα είναι πεπερασμένης (και συνήθως μικρής) διάρκειας?
- Τότε μια εναλλακτική γραφική μέθοδος είναι αυτή της **ολισθαίνουσας ταινίας (sliding tape)**
 - ... αλλά και οι ιδιότητες της συναρτησης Δέλτα βοηθούν **πάρα πολύ**

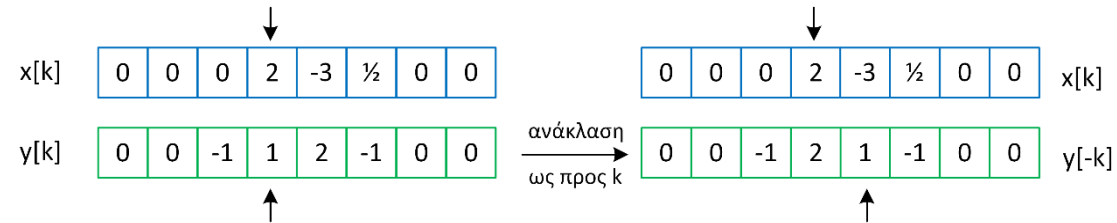
- Έστω ότι έχουμε δυο σήματα

$$x[n] = 2\delta[n] - 3\delta[n-1] + \frac{1}{2}\delta[n-2]$$

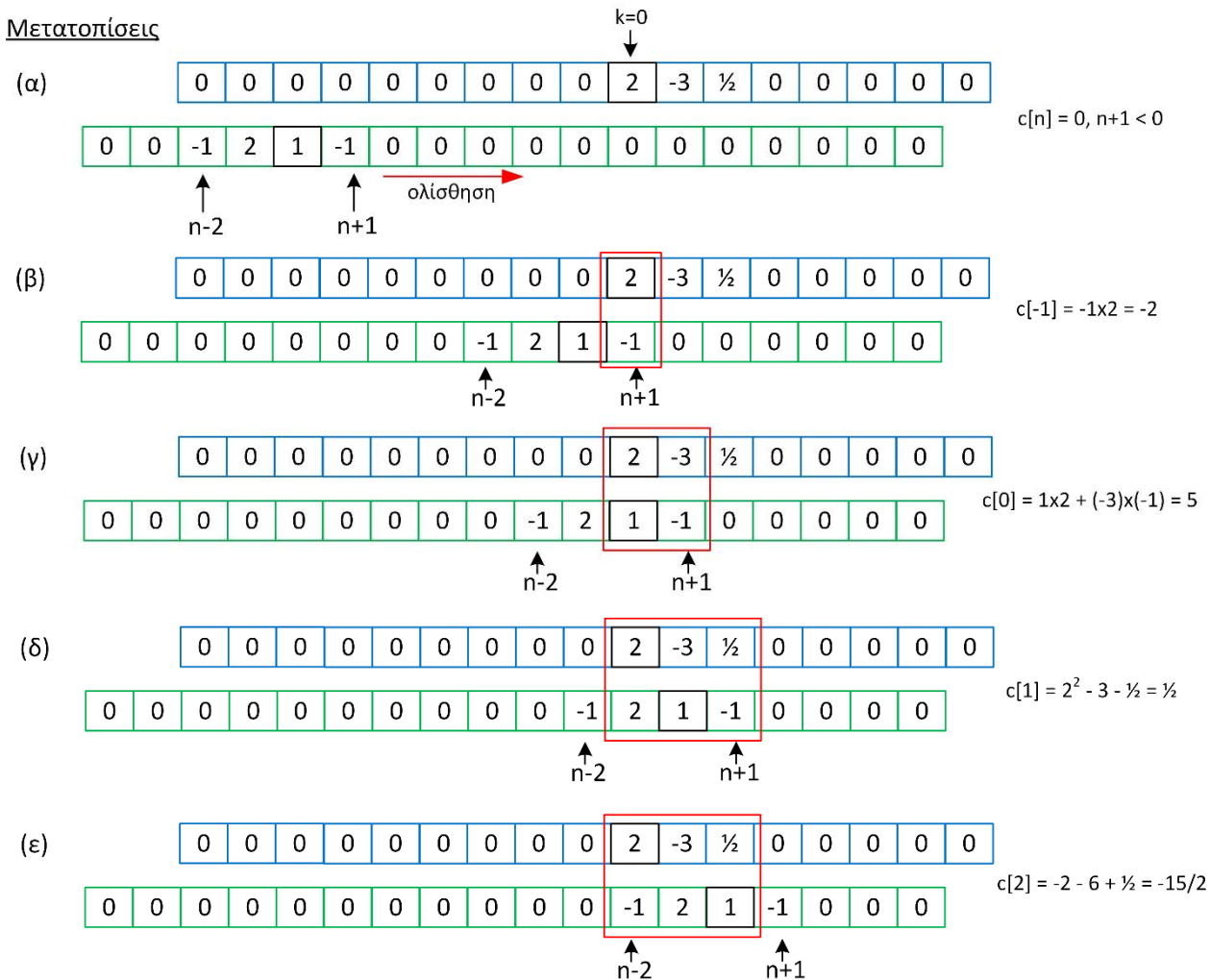
$$y[n] = -\delta[n+1] + \delta[n] + 2\delta[n-1] - \delta[n-2]$$

- Θα κάνουμε την ίδια διαδικασία, απλά χωρίς σχήματα αυτή τη φορά

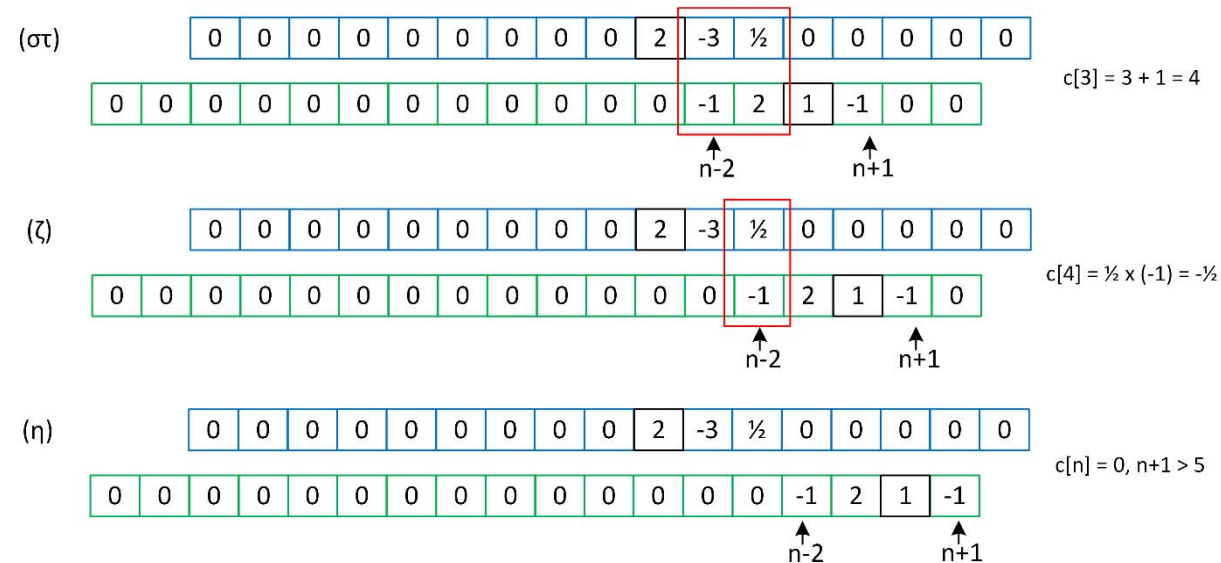
• Συνέλιξη

Μετατοπίσεις

• Συνέλιξη

- Το αποτέλεσμα είναι

$$c[n] = -2\delta[n+1] + 5\delta[n] + \frac{1}{2}\delta[n-1] - \frac{15}{2}\delta[n-2] + 4\delta[n-3] - \frac{1}{2}\delta[n-4]$$

- Η ιδιότητα του εύρους προβλέπει σωστά τη διάρκεια του παραπάνω σήματος?
- Μπορείτε να το επιβεβαιώσετε με χρήση ιδιοτήτων συνέλιξης?

Homework: Επιβεβαιώστε το $c[n] = x[n] * y[n]$ αναλυτικά με χρήση της $\delta[n-k] * \delta[n-l] = \delta[n-k-l]$

• Συνέλιξη

```
import numpy as np
import matplotlib.pyplot as plt

# Σήματα
nx = np.arange(0, 3)
x = np.array([2, -3, 1/2])

ny = np.arange(-1, 3)
y = np.array([-1, 1, 2, -1])

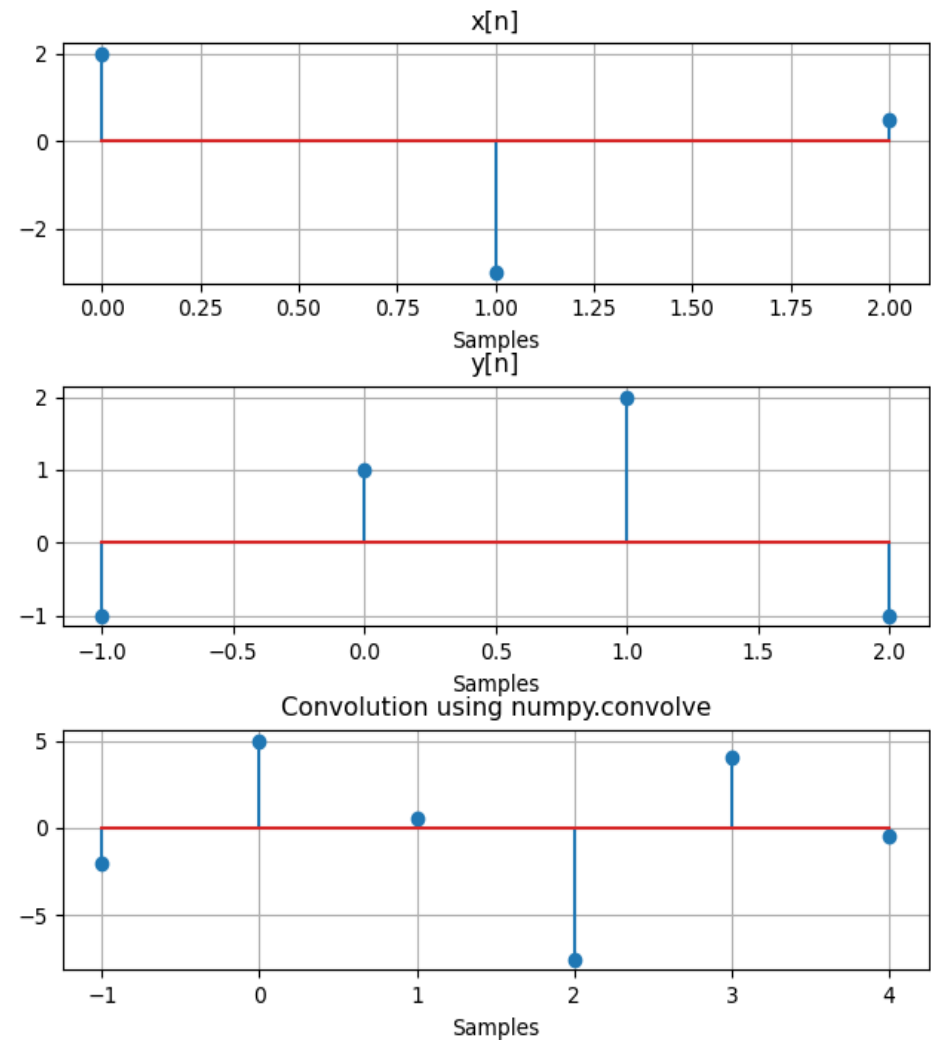
# Συνέλιξη με χρήση της numpy.convolve
c = np.convolve(x, y)
nc = np.arange(-1, 5)

# Σχήματα
fig, axs = plt.subplots(3, 1, figsize=(10,8))

axs[0].stem(nx, x)
axs[0].set_title('x[n]')
axs[0].grid()
axs[0].set_xlabel('Samples')

axs[1].stem(ny, y)
axs[1].set_title('y[n]')
axs[1].grid()
axs[1].set_xlabel('Samples')

axs[2].stem(nc, c)
axs[2].set_title('Convolution using numpy.convolve')
axs[2].grid()
axs[2].set_xlabel('Samples')
```


- **Συνολική έξοδος συστήματος**

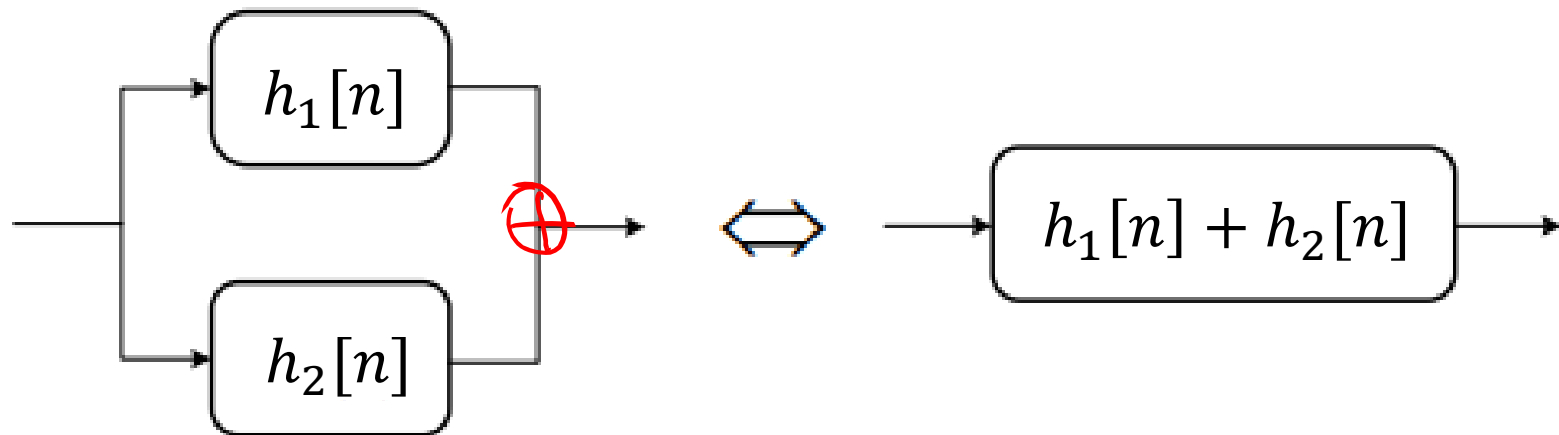
- Η συνολική έξοδος ενός συστήματος με κρουστική απόκριση $h[n]$ και με απλές χαρακτηριστικές ρίζες δίνεται ως

$$y[n] = y_{zi}[n] + y_{zs}[n] = \sum_{i=1}^N c_i \gamma_i^n u[n] + x[n] * h[n]$$

- Έχουμε δει πως τροποποιείται η παραπάνω σχέση για πολλαπλές ρίζες
- Θα μας απασχολήσουν κατά κανόνα ΓΧΑ συστήματα, δηλ. τέτοια ώστε

$$y[n] = y_{zs}[n] = x[n] * h[n]$$

- Διατάξεις ΓΧΑ συστημάτων

Τέλος Διάλεξης

